

ЕСТЕТИКА

Тема 1. ВСТУП ДО ЕСТЕТИКИ. ЕСТЕТИКА ЯК НАУКА

План

---

1. Предмет естетики.
2. Феномен естетичного як чуттєвого відношення людини до світу.
3. Естетична діяльність та її види.
4. Основні елементи естетичної свідомості.

I. Естетика – це традиційна філософська наука. Вона має багатовікову історію, насичену нелегкими пошуками та оригінальними знахідками. Але до середини XVIII ст. вона, як правило, включалась у твори загальнофілософського змісту. У 1750-1758 рр. німецький філософ і теоретик мистецтва О.Баумгартен виокремив сукупність знань про почуття людини й окреслив предмет тієї науки, котра іменується тепер естетикою (від грецького – чуттєвість). Згаданому вище філософу і належить авторство в назві вчення про чуттєву сферу знання як нижчу порівняно з мисленою.

Завдяки діяльності органів чуття людина сприймає предмети і явища природи, речі, створені нею самою в процесі практики, витвори мистецтва. Це є не що інше, як чуттєво-образні відбитки, ідеальні копії властивостей об'єктивного світу, в тому числі й гармонії ліній, кольорів, звуків, тобто його безкінечно різноманітна краса. Тому естетика спочатку вважалась наукою про прекрасне, а потім у сферу її дослідження увійшли категорії “піднесене”, “трагічне”, “комічне” та інші.

Естетика – наука про становлення і розвиток чуттєвої культури людини. Предметом естетики є чуттєве пізнання навколишньої дійсності з її різноманітними сферами – природою, суспільством, людиною. Тобто **предмет естетики** – закономірності чуттєвого пізнання і художньої творчості.

У межах курсу “Естетика” неможливо в повному обсязі розглянути творчість усіх авторів, які зробили свій внесок у багатовіковий розвиток естетичної думки. Тому доцільною є підготовка рефератів, присвячених аналізу естетичних поглядів окремих мислителів або філософсько-естетичних течій.

II. Початок історії естетичного як форми людського буття – складна для пояснення проблема. Це одна з таємниць історії людства. В сучасній естетиці превалює гіпотеза щодо походження естетичного у ході предметно-практичної діяльності людини. Підручник “Естетика”

за ред. Левчук Л. (К., 1997 р.) допоможе вам з'ясувати сутність цієї гіпотези, заснованої на матеріалістичному розумінні історії (теорія К. Маркса). Ряд інших точок зору на природу естетичного подає О. Лосев (Философская энциклопедия, т. 5, стаття “Эстетика”).

Що ж до визначення цього складного феномена, то в сучасній літературі естетичне розглядається як універсальна характеристика суспільної матеріальної й духовної діяльності людини. Людина здатна одержувати задоволення, духовну насолоду і від краси природи, і від корисних якостей побутових речей, і від спілкування з мистецтвом.

III. Відповідно до такого розуміння природи естетичного ми констатуємо, що в людському бутті немає жодної сфери, яка була б позбавлена естетичної діяльності.

Естетична діяльність – специфічна людська, продуктивна форма активного ставлення до світу і до себе за законами краси з метою створення і використання естетичних цінностей.

Мета естетичної діяльності знаходиться не зовні, а в людині: завдяки їй у особистості розвиваються якості та здібності, що мають загальне культурне значення. Зокрема, образне мислення, здатність до емоційного реагування, тонке спілкування з іншими людьми тощо.

Естетична діяльність внутрішньо неоднорідна. Вона є системою видів діяльності, специфіка яких визначається співвідношенням цілей перетворення та характером того об'єкта діяльності, на який це перетворення спрямоване. Відповідно розрізняють практичну естетику, технічну естетику і мистецтво. Зверніться до посібника “Естетика” (за ред. В. Лозового, розділ VI) та визначте зміст і специфіку кожного виду естетичної діяльності. Наведіть приклади значущості практичної естетики у повсякденній життєдіяльності. Охарактеризуйте зв'язок дизайну з мистецтвом, інженерією і технікою.

IV. Система естетичного освоєння світу суспільним суб'єктом утворюється естетичною діяльністю разом із естетичною свідомістю. Естетична свідомість багатогранна, вона відображає дійсність через естетичні почуття, оцінки, смаки та ідеали.

Розглянемо **естетичні почуття** як основу розвитку естетичної свідомості конкретного індивіда. Такий розвиток починається в сім'ї та триває все життя людини. Є відмінності між природними почуттями людини й естетичними. Опрацювавши літературу, розкрийте їх самостійно. Як ви вважаєте, що особливо сприяє розвитку здатності до естетичного переживання – гра, спілкування з мистецтвом, споглядання природи? Що ще?

Один з обов'язкових моментів естетичного ставлення людини до світу – це **естетична оцінка**. Будь-яка річ, будь-яке явище можуть

бути оцінені естетично за допомогою категорій прекрасного й потворного, піднесеного й низького, трагічного й комічного. Очевидно, що процес оцінювання значною мірою має суб'єктивний характер. Однак суспільна система цінностей прямо або опосередковано впливає на характер оцінок. Як ви це розумієте? Наведіть власні приклади.

Звертаємо увагу на те, що аналіз елементів естетичної свідомості, як окремо взятих, здійснюється лише для вивчення. Насправді ж вони тісно пов'язані і впливають один на одного. Наприклад, безпосереднім критерієм естетичної оцінки є смак людини, а той, в свою чергу, завжди співвідноситься з естетичним ідеалом. Як можна визначити зміст поняття “естетичний смак”? Які чинники впливають на формування естетичних смаків? Відповісти на ці запитання вам допоможе посібник “Естетика” (за ред. В. Лозового, розділ V).

Очевидно, що не існує справжнього смаку без ідеалу і не може бути ідеалу, якщо не вихований смак. *Ідеал* – це чуттєве, образне втілення прекрасного, що формується в нашій свідомості внаслідок переробки багатьох естетичних переживань, вражень, художніх образів.

Наведіть свої приклади втілення ідеалів у творах мистецтва. Поясніть соціально-практичну (а іноді – чисто утилітарну) спрямованість естетичної свідомості суспільства і людини на прикладі застосування естетичних ідеалів у різних сферах нашого життя.

Література

1. Боров Ю. Эстетика. – М., 1988.
  2. Эстетика: Підручник / За ред. Л.П. Левчук. – К., 1997.
  3. Эстетика: Навч. Посібник / За ред. В. Лозового. – К., 2003.
  4. Канарский А.С. Диалектика эстетического процесса. – К., 1979.
  5. Овсянников М.Ф. История эстетической мысли. – М., 1985.
  6. Шестаков В.П. Очерки по истории эстетики. – М., 1979.
-